

Dějiny a dějinnost

Dějiny si zachovávají moment apelativnosti dokonce i tehdy, když už pominuly a staly se minulostí. To znamená, že minulost není pouze přehlídkou „byvších předmětů“, které lze popisovat a zkoumat o to snáze, že se s nimi již nic neděje (ve smyslu výroku, že co se stalo, nemůže se již odestát). Náš vztah k minulosti nemůže být redukován na konstatování tzv. faktů (ostatně už sám tento termín naznačuje, že jde o něco „udělaného“, vytvořeného, ať už námi nebo někým před námi). Ve studiu minulosti tedy nikdy nejde jen o chladné poznávání nezaujatého pozorovatele, neboť ten si už svou nezaujatostí staví nepřekonatelné překážky porozumění tomu, co se v minulosti skutečně dělo a co se skutečně stalo. Porozumění dějinám již minulým se nijak bytostně neliší od porozumění dějinám aktuálně probíhajícím: vždycky jde o to, vstoupit do samých dějů, a to znamená do zápasů, a aktivně se jich účastnit (např. tím, že se postavíme na určitou stranu). V aktuální přítomnosti to děláme např. ve své občanské praxi, při porozumění minulosti si však musíme alespoň jako interpreti najít rovněž své místo a své pozice. Kdo to neučiní, nemůže opravdu porozumět tomu, co se kdysi dělo, a to naprosto stejně, jako člověk, který nezaujme nějaké pozice v aktuální situaci, nikdy nemůže dost hluboce porozumět své přítomnosti. (Vždyť přítomnost je vždy jeho – tj. něčí – přítomností a znamená, že je „při tom“, když se něco děje a také jak se to děje.) To znamená, že při pokusu o porozumění i velmi dávným událostem je třeba se soustředit nejenom na to, co se – vnějšně viděno – doložitelně stalo, ale také na to, s jakými nadějemi ono dění bylo spojeno anebo jaká nebezpečí a jaké hrozby s sebou přinášelo. A tu nejde jen o nějakou subjektivitu oněch lidí, kteří tehdy žili a onu dobu, ony události prožívali, ale o to, k čemu se ta jejich subjektivita vztahovala. A to právě nemůžeme redukovat na to, co se stalo (jak to dnes už víme, zatímco tehdy, když se to aktuálně odehrávalo, to lidé ještě nevěděli, rozhodně ne v oné plnosti a definitivnosti, jak se nám to dnes jeví).

(Praha, 000118-2.)